

Ляшко Мар'яна Михайлівна

старший викладач

кафедра соціології та соціальної роботи

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

mariana.lyashko@uzhnu.edu.ua

<http://orcid.org/0000-0002-6315-634X>

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З НАЦІОНАЛЬНИМИ МЕНШИНАМИ: ДОСВІД США

Анотація. Сучасний світ організований таким чином, що в складі кожної держави є різноманітні соціальні групи, які створюють унікальне та неповторне обличчя націй. Не останню роль тут відіграють етнічні (національні) меншини, поява яких у складі населення поліетнічних держав наслідком різноманітних процесів. Інтенсифікація міграційних та демографічних процесів, глобалізація, яка охопила всю світову спільноту зумовлюють полікультурність соціального середовища, як в Україні, так і в інших державах. Великий досвід та значна кількість напрацювань в сфері соціальної роботи з етнічними меншинами у США є тим матеріалом, який можна частково використати в роботі з національними меншинами в Україні. Мета статті: проаналізувати специфіку та напрямки соціальної роботи з етнічними (расовими) меншинами у США. Методи дослідження: історичний, аналітичний, системного аналізу, порівняльний. Проведене теоретичне дослідження дозволяє зробити наступний висновок: у США розроблено дієву систему підтримки етнічних (расових) меншин, виділено напрямки соціальної роботи відповідно до етнічної структури суспільства, напрацьовано рекомендації по конкретній практичній взаємодії соціального працівника та клієнта даної категорії. Невелика кількість наукових публікацій з даної тематики відкриває перспективи для подальших досліджень.

Ключові слова: національна меншина, етнічна меншина, соціальна робота, соціальна робота за рубежом.

Вступ. США пройшли довгий та вкрай складний шлях формування нації від концепції «плавильного казана» до політики мультикультуралізму. Різні етнічні групи та представники різних рас, що формують полікультурне обличчя держави, представляють відчутний процент у складі населення. Відповідно, досвід соціальної роботи з національними (етнічними) меншинами значний та ґрунтовний, має глибоке історичне коріння.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання дослідження соціальної роботи з етнічними меншинами в США у вітчизняній науці представлено слабо, немає великої кількості напрацювань з даної тематики.

Суть, принципи та завдання роботи з національними (етнічними) меншинами загалом висвітлене, зокрема, у працях Л.Міхненко [5]. Значний внесок у питання організації соціальної роботи з національними меншинами в Україні належить О.Агаркову [1]. Окремі міжнародні аспекти соціальної роботи можна знайти в наукових працях Т.Семигіної [7]. Найбільш повний та ґрунтовний аналіз питання міжкультурної компетентності соціальних працівників в аспекті професійної підготовки в США представлено в дисертаційному дослідженні О.Байбакової [2].

Метою статті є проаналізувати специфіку та напрямки соціальної роботи з етнічними (расовими) меншинами у США. **Методи** дослідження: історичний, аналітичний, системного аналізу, порівняльний.

Виклад основного матеріалу. Сполучені Штати Америки – країна, де проживає багато етнічних груп. До однієї етнічної групи належать люди, що володіють однією або декількома подібними рисами, які відрізняють їх від представників інших груп. Вони можуть мати особливі расові чи фізичні відмінності, власну мову чи власну релігію. Зазвичай їх об'єднують спільні традиції і цінності, свій фольклор і музика. Деякі з їхніх дій викликаються якоюсь унікальною організацією, як, наприклад, складна структура сім'ї або будь-яка громадська діяльність всередині спільноти, де вони

проживають. Члени етнічних груп бачать себе – і такими бачать їх з боку – несхожими на інших. Протягом 300 років прибуття в США різних етнічних груп було пов'язано з боротьбою за існування і можливість стати рівноправним учасником життя Америки. Соціальне становище багатьох груп іммігрантів поступово змінювалося; спочатку до них ставилися з презирством як до чужинців, але поступово вони стали повністю брати участь в соціальному та економічному житті країни; багатьом іншим групам належить ще пройти цей шлях [3].

«Гарвардська енциклопедія етнічних груп в Америці» містить список із 106 основних груп, що проживають у Сполучених Штатах, включаючи корінних американців, албанців, афроамериканців, арабів, бірманців, греків, євреїв, ірландців, італійців, китайців, мексиканців, пуерториканців, філіппінців, швейцарців та ескімосів. Насправді їх набагато більше. Наприклад, серед корінного американського населення налічується понад 170 племен. В енциклопедії для простоти всі вони розглядаються разом. Так само сирійці, йорданці, єгиптяни та палестинці вважаються арабами [6].

У 2020 році більше, ніж 2/5 населення США ідентифікували себе як представника етнічної (расової) меншини. Більше половини американської молоді належать до цієї категорії у соціальній структурі суспільства. Для порівняння динаміки кількості представників інших рас чи етнічних груп у складі населення: латиноамериканська спільнота збільшилася із 6,4% у 1980 році до 18,7% у 2000; афроамериканці – від 36,2 млн. у 2000 році до 46,8 млн. у 2019 році. Також є дані досліджень, які підтверджують тенденцію ідентифікації себе з більше, ніж однією етнічною групою. Наприклад, кількість тих, хто ідентифікує себе виключно як афроамериканець, зменшилася з 93% у 2000 році до 87% у 2019 році; 2,8 млн. американців ідентифікують себе як афро- та латиноамериканці.

Більшість членів етнічних груп, які давно оселилися в Сполучених Штатах, розгубило безліч відмін-

них рис своєї культури. Так, третє покоління німців може говорити тільки англійською і думає про себе тільки як про «звичайних американців». Однак у третьому поколінні китайців часто зберігається рідна мова та багато культурних та сімейних традицій. Зазвичай ці люди називають себе китайськими американцями.

Члени більшості етнічних груп повністю беруть участь у широкій палітрі американського життя, навіть якщо вони зберігають багато своїх старих традицій. Однак деякі етнічні групи страждають від своєї приниженості, через яку вони не можуть вільно брати участь у деяких сферах професійного та культурного життя Америки. Бідність та нерівні умови часто ускладнюють для чорношкірих американців та пуерториканців можливість набуття спеціальних навичок та відповідної освіти, щоб отримати більш бажану та високооплачувану роботу. Расові упередження та дискримінація чорношкірих, китайців та корінних американців часто призводять до того, що члени цих етнічних груп змушені жити та працювати в дуже вузьких соціально-економічних рамках. Нещодавні латиноамериканські іммігранти, такі як мексиканці та пуерториканці, також зазнають дискримінації, пов'язаної з їх етнічною приналежністю [4].

Ці етнічні групи, які постійно страждають економічно та соціально, називаються групами меншин. Приблизно кожен п'ятий американець належить до такої групи.

Працівники сфери соціальних послуг засновували громадські центри навчання та дозвілля. Вони підтримували дії громадських та благодійних організацій, в тому числі церков, заснованих кожною з етнічних груп.

Під час аналізу особливостей соціальної роботи у багатокультурному середовищі США встановлено, що її сутність полягає у забезпеченні соціальної підтримки, соціального обслуговування, соціальної допомоги та наданні соціальних послуг. Соціальна робота в цій країні визначається як професійна діяльність, спрямована на покращення соціального і матеріального стану індивідів, сімей, груп та спільнот за допомогою різних методів і форм. Ця діяльність здійснюється через систему програм і послуг, які виконуються за допомогою трудових колективів, соціальних служб і працівників для соціального захисту різних категорій клієнтів [5].

Робота з расовими і етнічними меншинами в рамках соціальної сфери представляє собою координацію зусиль різних установ, організацій та фахівців, які спрямовані на забезпечення клієнтам необхідної соціальної підтримки в рамках визначених програм або послуг. Ця система включає державні структури (наприклад, школи та соціальні служби), неприбуткові організації (як от приватні соціальні агенції та громадські організації) та окремих осіб (таких як соціальні працівники, консультанти та волонтери). Ці учасники надають підтримку через різноманітні програми (національні, регіональні, місцеві) та використовують різні методи і форми взаємодії, такі як бесіди, консультації, ведення кейсів, організація акцій, індивідуальна та групова робота, а також робота в громаді та вулична соціальна робота.

Соціальна робота з етнічними (расовими) меншинами перш за все спрямована на створення умов для здорового функціонування суспільства загалом, а також розвитку всіх його складових, включаючи різноманітні етнічні (расові) групи. Вона також викори-

стовує технології для запобігання конфліктів і кризових ситуацій у міжетнічному середовищі. Тобто соціальна робота з етнічними групами виходить за межі вирішення лише етнічних питань і здійснюється в рамках всієї структури органів соціальної роботи. Вона орієнтується на завдання, характерні для конкретних органів соціальної роботи, таких як соціальна діагностика, соціальна профілактика, соціальна реабілітація та інші [4].

Напрямки соціальної роботи з етнічними (расовими) меншинами в Сполучених Штатах, в першу чергу, поділяються за належністю до тієї чи іншої національності. Відповідно, за цією ознакою можна виділити соціальну роботу з:

- представниками азійської спільноти;
- представниками корінних американців та корінних народів Аляски;
- представниками латиноамериканської спільноти;
- представниками афроамериканської спільноти;
- представниками пуерториканської спільноти [9].

Загальні принципи соціальної роботи з представниками меншин є однаковими для всіх вищезгаданих груп. Основою роботи соціального працівника в цій сфері є знання історичного бекграунду, звичаїв та традицій, заборон та табу, культури та, бажано, мови клієнта. Поряд з цим існують певні специфічні рекомендації до роботи з окремими етнічними (расовими) меншинами, що враховують особливості культури та традицій цієї конкретної групи. Зокрема, при роботі з азійцями рекомендується враховувати їх особливу реакцію на психологічні проблеми та надання соціальних послуг, традиційні моделі поведінки при пошуку допомоги. Виходячи з племінного різноманіття корінних американців та жителів Аляски, обґрунтовується необхідність застосування індивідуального підходу при роботі з ними. При роботі з латиноамериканцями основну увагу звертають на те, що ця категорія клієнтів страждає від проявів расизму та культурних відмінностей, які становлять основу їх проблем [8].

Важливу роль у роботі з етнічними (расовими) меншинами у США відіграє Служба обцинних відносин. Основне завдання цієї служби – надання допомоги особистості та громаді у вирішенні конфліктів, непорозумінь та інших труднощів, спричинених дискримінаційною практикою. Цей підрозділ Міністерства юстиції відзначається унікальністю, оскільки сприяння вирішенню міжобцинних конфліктів здійснюється через посередництво – діалог, навчання та технічна підтримка. Ця програма була започаткована у 1959 році і почала дійсно функціонувати після ухвалення Акту про громадянські права 1964 року [3].

В наші дні в Сполучених Штатах функціонує 10 регіональних та 3 «польових» офіси Служби, які мають у своєму складі кваліфікованих фахівців, включаючи соціальних працівників з досвідом посередницької роботи. Результативність та ефективність діяльності Служби визначаються кількістю звернень щодо врегулювання конфліктів від місцевих посадовців, громадських організацій, приватних осіб та федеральних окружних судів. У свою чергу, Служба розробила ряд програм, таких як програма вирішення конфліктів, профілактика напруженості, втручання в ситуації напруженості, центр з вивчення чуток та проект з встановлення зв'язків і співпраці. Важливою деталлю є те, що Служба використовує в своїй діяльності мови етнічних (расових) меншин.

Запровадження програм з вивчення офіційної мови та забезпечення доступу до всіх адміністративних ресурсів на рідній мові значно сприяє пристосуванню соціально незахищених людей в країні. Це сприяє створенню атмосфери поваги з боку держави, що підтримує зацікавленість у місцевій культурі та підвищує бажання інтегруватися в суспільство. Важливо також підкреслити роль соціальних установ, агентств і служб у полікультурному суспільстві, що не лише реалізують адаптаційні та соціальні програми, а також виступають як освітні установи, забезпечуючи навчання та просвітницьку роботу.

Отже, соціальним службам та громадським організаціям, що діють за підтримки та співпраці з урядовими та місцевими органами влади, належить ключова роль у наданні допомоги представникам різних етносів та культур. Етнічні структури та суспільства, сформо-

вані у США протягом багатьох століть, не можуть існувати ізольовано, тому їх взаємодія та співпраця сприяють розробці спільних програм, спрямованих на нормальне функціонування різноманітних культурних груп, що проживають у Сполучених Штатах Америки.

Висновки. Безумовно, у Сполучених Штатах Америки розроблено дієву систему підтримки етнічних (расових) меншин, виділено напрямки соціальної роботи відповідно до етнічної структури суспільства, напрацьовано рекомендації по конкретній практичній взаємодії соціального працівника та клієнта даної категорії. Невелика кількість наукових публікацій з даної тематики відкриває перспективи для майбутніх теоретичних та практичних досліджень. Дослідження досвіду інших країн, аналіз та впровадження передових методик у практику соціальної роботи є однією з актуальними проблемами сьогодення.

Список використаної літератури

1. Агарков О.А. Організація соціальної роботи з національними меншинами: регіональний аспект. Грани. 2014. №4. С.81–85.
2. Байбакова О. Формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців соціальної роботи у вищих навчальних закладах США: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Байбакова Ольга Олександрівна; Терноп. нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2017. 2 с.
3. Байбакова О. Державна політика США в сфері етнорасових відносин. Соціальна робота і соціальна педагогіка: зб. матер. IV всеукр. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 28-29 квітня 2016 р.). Тернопіль: Вектор, 2016. С.7–11.
4. Козубовська І., Байбакова О., Шпенник С. Підготовка соціальних працівників США до міжкультурної взаємодії у професійній діяльності: монографія. Ужгород: ПП «АУТДОР-ШАРК», 2016. 200 с.
5. Міхненко Л.В. Сутність, принципи та завдання соціальної роботи з етнічними групами в Україні. URL: http://www.rusnauka.com/2_KAND_2011/Psihologia/78565.doc.htm
6. Робак В. Система підготовки соціальних працівників у деяких зарубіжних країнах. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. 2013. №2. С. 206 – 210.
7. СемігінаТ. Сучасна соціальна робота. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.
8. Morales A., Sheafor B. Social work: a profession of many faces. 12th edition. Person, 2011. 552 p.
9. Capotorti F. Study on the rights of persons belonging to ethnic, religious and linguistic minorities. New York: UN, 1979. 452 p.

References

1. Aharkov, O.A. (2014). Orhanizatsiya sotsial'noyi roboty z natsional'nymy menshynamy: rehional'nyy aspekt [rganization of social work with national minorities: regional aspect]. *Hrani*, 4, 81–85. (in Ukrainian)
2. Baibakova, O. (2017). *Formuvannya mizhkul'turnoyi kompetentnosti maybutnikh fakhivtsiv sotsial'noyi roboty u vyshchyykh navchal'nykh zakladakh SSHA* [Formation of intercultural competence of future social work specialists in higher educational institutions of the USA]. Extended abstract of Candidate dissertation. Ternopil, Volodymyr Hnatyuk Ternopil National Pedagogical University. (in Ukrainian)
3. Baibakova, O. (2016). Derzhavna polityka SSHA v sferi etnorasovykh vidnosyn [USA state policy in the field of ethno-racial relations]. *Social work and social pedagogy – Proceedings of 4th Ukrainian scientific-practical conference* (pp.7–11). Vektor. (in Ukrainian)
4. Kozubovska, I., Baibakova, O., & Shpenyk, S. (2016). *Pidhotovka sotsial'nykh pratsivnykiv SSHA do mizhkul'turnoi vzaiemodii u profesiinii diial'nosti* [Training of social workers in the USA for intercultural interaction in professional activities]. Autdor-Shark. (in Ukrainian)
5. Mikhnenko, L.V. *Sutnist', pryntsyipy ta zavdannia sotsial'noi roboty z etnichnymy hrupamy v Ukraini* [Content, principles and tasks of social work with ethnic groups in Ukraine]. URL: http://www.rusnauka.com/2_KAND_2011/Psihologia/78565.doc.htm (in Ukrainian)
6. Robak, V. (2013). *Systema pidhotovky sotsial'nykh pratsivnykiv u deiakyykh zarubizhnykh kraiinakh*. [The system of training social workers in some foreign countries]. *Scientific records of M.Gogol NSU. Psychological and pedagogical sciences*, 2, 206–210. (in Ukrainian)
7. Morales, A., & Sheafor, B. (2011). *Social work: a profession of many faces*. 12th edition. Person.
8. Capotorti, F. (1979). *Study on the rights of persons belonging to ethnic, religious and linguistic minorities*. UN.

Стаття надійшла до редакції 01.04.2024 р.

Стаття прийнята до друку 05.04.2024 р.

Liashko Mariana

Senior Lecturer

Department of Sociology and Social Work

State University «Uzhhorod National University», Uzhhorod, Ukraine

SOCIAL WORK WITH NATIONAL MINORITIES: US EXPERIENCE

Abstract. The modern world is organized in such a way that within each state there are various social groups that create a unique face of each nation. Ethnic (national) minorities, whose appearance in the composition of the population

of multi-ethnic states is the result of various processes, play not the least role here. Intensification of migration and demographic processes, globalization, which has encompassed the entire world community, lead to multiculturalism of the social environment, both in Ukraine and in other countries. Extensive experience and a significant amount of work in the field of social work with ethnic minorities in the United States of America is the material that can be partially used in the work with national minorities in Ukraine. The purpose of the article is to analyze the specifics and directions of social work with ethnic (racial) minorities in the USA. Research methods used in this study can be characterized as analytical, systematic analysis, historical, and comparative method. The conducted theoretical research allows us to draw the following conclusions. In the United States of America, an effective system of support for ethnic (racial) minorities has been developed, areas of social work have been identified in accordance with the ethnic structure of society, and recommendations have been developed for specific practical interaction between a social worker and a client of this category. A small number of scientific publications on this topic open up prospects for future theoretical and practical research. Study of the experience of other countries, analysis and implementation of advanced methods in the practice of social work is one of the urgent problems of today.

Key words: national minority, ethnic minority, social work, social work abroad.